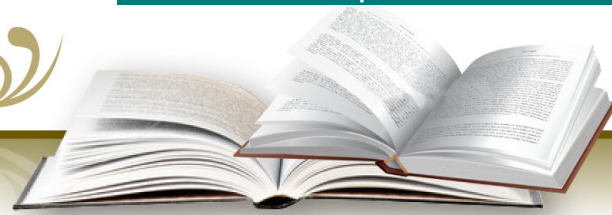

תורה והוראה

פרשת בחוקותי תשפ"ב בהר בחו"ל

קורא יקר

הפרשה הנקראת השבת בארץ ישראל, ותקרא שבוע הבא בחו"ל עוסקת בברכות ובקללות, את חלק הברכות היא מסיימת במילים (ויקרא כו יא): 'אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהֵיֵת לָהֶם עֲבָדִים, וְאֲשַׁבֵּר מִטַּת עַלְכֶם, וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת', רש"י מפרש את המילה קוממיות בקומה זקופה, כלומר השם מזכיר לנו כי הוא הוציא אותנו ממצרים שבר את עול השעבוד המצרי שהעיק על צוארנו, והולך אותנו בקומה זקופה וגאה במדבר לארצנו.

אולם המפרשים (צידה לדרך לבעל הבאר שבע, שפת אמת, ועוד) תמחו על כך כיצד התורה משבחת את כך שעם ישראל הלכו בקומה זקופה, והרי חכמים בכמה מקומות גינו מאד את ההליכה בקומה זקופה, בגמרא בקידושין (לא). נאמר: 'אסור לאדם שילך ארבע אמות בקומה זקופה, שנאמר 'מלא כל הארץ כבודו'. בברכות (גג). נאמר: 'ואל יהלך בקומה זקופה, דאמר מר המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות, כאילו דוחק רגלי השכינה'. הסיבה שאנחנו הולכים עם כיפה מעל הראש באה לקיים הלכה זו שלא ללכת בקומה זקופה, והוא מהווה את הסמל המסחרי של

במאמרנו השבוע נכיר את מושגי היסוד של בשר וחלב, ונדע איזה פרטים חשוב לצרף לרב כאשר אנחנו שואלים אותו שאלה? איזה סוגי ביטולים קיימים? מתי למרות שמורגש טעם האיסור במאכל אין בכך בעיה? פי כמה היתר בתערובת מתיר את התערובת, ומתי נצטרך גם פי 3600? מהו אינו בן יומו? כיצד יתכן שהרב מתיר לאכול את המאכל, בעוד שאת הכלי הוא מצריך להכשיר, ולעיתים אף לזרוק? מהו דבר חריף? ומהו הגדרותיו ההלכתיות המיוחדות? מדוע נחוץ לציין האם התערובת התבשלה בסיר בבת אחת, או שהיה קודם מעט מהתערובת, ואח"כ הוסיפו עוד מאכלים לסיר? שאלות אלו ומושגים אלו נכיר במאמרנו השבוע.

הלכות מצויות בבשר וחלב [חלק א]

לקראת חג השבועות נתחיל בסדרה של הלכות בשר וחלב, ונתמקד בהלכות המצויות:

בתורת חיים (ב"מ פו:) כתב שהטעם שנוהגים חלב בחג השבועות, ע"פ דברי חז"ל שכשבא הקדוש ברוך הוא לתת את התורה לישראל קטרגו המלאכים, אמר להם הקדוש ברוך הוא מדוע אתם מקטרגים, והרי אתם אכלתם בשר בחלב בביתו של אברהם אבינו, שנאמר 'ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה', ואילו תינוק של ישראל אינו אוכל בשר וחלב ביחד, מיד הלכו להם בפחי נפש. ולכן נוהגים לאכול מאכלי חלב ביום מתן תורה, ונוזהרים בכל גדרי בשר וחלב, שיראו המלאכים שאנו נוזהרים כראוי בדיני בשר וחלב.

השל"ה (מסכת שבועות נר מצוה אות טז) כתב כי הפסוק (שמות כג יט; שם לד כו): 'ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו', רומז שביום הביכורים שהוא חג שבועות, עלינו להזהר היטב בדיני בשר וחלב. בעזרת סדרה זו לקראת החג נגיע מוכנים כראוי בלימוד ושינון הלכות בשר וחלב.

חשיבות הכרת המושגים

במאמר השבוע נבאר מילון מונחים של בשר וחלב. מילון זה חשוב מאד כדי להבין את ההלכות היטב, אולם לא רק לשם כך, בימינו אנו מצד

אחד יש זמינות גדולה וקלה להעביר כל שאלה לרב, באתר שלנו דין און ליין ובאתרים נוספים ניתן בלחיצת כפתור להעביר את השאלה שלכם לתלמידים חכמים גדולים מורי הוראה מופלגים, ולקבל בקלות ובמהירות את התשובה ההלכתית, אולם דוקא בצורת שאלה זו מתעוררת בעיה, בעבר שהאדם נכנס אל חדרו של הרב, והרב הכירו והוא שאל את השאלה, הרב ידע לתחקר אותו ולכוון אותו שיספר את הפרטים הנחוצים באמת לפסיקת ההלכה, אולם כאשר השאלה מעוברת דרך הרשת לעיתים קרובות השואל אינו מודע כלל שהיה עליו לעדכן את הרב בפרטים רבים חשובים, ומשכך התשובה האמתית לשאלה היא שונה לחלוטין, ככל שנכיר את המושגים נדע לשאול מדויק יותר. ולכן מילון זה חשוב לא פחות כדי שבכל שאלה נדע מה לשאול את הרב, ואיזה פרטים חשוב לספק לו. במאמרים הבאים נביא שאלות מעשיות ונבארם ע"פ הכללים הללו.

ביטול - פגום

בהרבה פעמים שיש תערובת של בשר וחלב, או איסורים אחרים אנחנו נפגשים בהיתר שנקרא ביטול, אולם יש לשים לב בפרט בבשר וחלב למספר הלכות וכללים.

ישנו שני צורות של ביטול המתחלקים למספר צורות משנה, ישנו צורה אחת של ביטול ברוב או ביטול בשישים, וישנו צורת ביטול נוספת הקרויה נתינת טעם לפגם.

ביטול ברוב - בטעם - בשישים

בצורת הביטול הראשונה של תערובת מצינו כמה רמות של ביטול:

א. **ביטול ברוב.** כלומר תערובת שבה רוב החתיכות או רוב התערובת היא של היתר, ורק מיעוט התערובת היא אסורה. ביטול זה מועיל מהתורה כאשר אין טעם של האיסור, לדוגמא כאשר כל התערובת ממין אחד, ולפיכך אין טעם של האיסור מורגש בתערובת. [בלשון חז"ל: ביטול ברוב מין במינו], והאיסור הוא רק מדרבנן, ובמצבים מסוימים הקלו בכך יותר.

ב. **ביטול בנותן טעם.** כאשר יש תערובת שבה האיסור הוא מיעוט, אולם האיסור נותנת טעם לתערובת, היא אוסרת את כל התערובת. [לדעת חלק מהראשונים איסור זה מדרבנן, אולם לדעת רוב הראשונים הדבר אסור מהתורה]. אולם במקרה ואי אפשר להרגיש את הטעם של האיסור בתוך התערובת מחמת העובדה שהאיסור הוא חלק קטן בתערובת, התערובת מותרת. הצורה הקלאסית המובאת בגמרא לבדיקת הדבר האם יש כאן ביטול זה, הוא ע"י נתינתו לשף מקצועי אינו יהודי, שיטעם את התערובת ויביע את דעתו המקצועית, האם יש כאן טעם של האיסור בתערובת.

ג. **ביטול בשישים.** סוג ביטול נוסף והוא הביטול הנפוץ היום הלכה למעשה הוא ביטול בשישים, חכמים שיערו וקבעו כי במאכלים רגילים [להוציא תבלינים] המאכלים יכולים לתת טעם עד אחד משישים, לדוגמא בשר ובצל, שהם שני מאכלים עתירי טעם, בכל זאת אם יהיה פי שישים בצל יותר מהבשר, לא יהיה טעם של בשר בבצל. וכן להיפך אם יהיה פי שישים בשר יותר מהבצל, טעמו של הבצל לא ירוגש בבשר. ומשכך במקרה ויש יותר מפי שישים ממאכל ההיתר, אין חשש והדבר מותר.

האדם שומר תורה ומצוות עובד השם, מאידך סמל הכפירה נאמר על דתן ואבירים שיצאו ניצבים, כלומר בקומה זקופה, וכיצד התורה משבחת דוקא את ההליכה בקומה זקופה המגונה כל כך?

למעשה בתורת כהנים שהוא המקור של רש"י נאמר שפירוש המילה קוממיות הוא קומה זקופה שלא תהיו יראים משום בריה. כלומר לא מדובר בקומה זקופה של גאווה והתנשאות על הזולת, אלא קומה זקופה של העדר פחד ושעבוד לשום בריה. הדבר מודגש עוד יותר במדרש (שיר השירים רבה פרשה א) המדמה קומה זקופה זו לאהלי קדר שאינם יראים משום בריה, הבדואים במדבר אמנם הם סמך לחוסר יראה משום בריה, אולם אינם סמל להתנשאות וגאווה, הם פשוט חיים את חייהם.

בעל העקידה (כאן שער ע) מבאר כי בורא עולם אומר לבני ישראל תראו שלא הטלתי עליכם עבודה קשה, משום שבמעט עסק בתורה הקדושה אתם הולכים קוממיות בקומה זקופה, ובחופשיות מכל עסקי העולם, חירות מיצר הרע, חירות ממלאך המוות, חירות משעבוד מלכויות.

הנצ"ב (מטיב שיר שיר השירים ז ח) מעמיק יותר כיצד התהליך קורה, הוא מפרש את הפסוק (שם): 'זאת קוֹמְתָךְ דְּמִתָּה לְתַמָּר', הקומה היא גאווה דבר שבאופן כללי נחשב חסרון וגנאי בעם ישראל, אולם הפסוק מדגיש כי הקומה הזקופה שבה עם ישראל הולכת בה, דמתה לתמר, חכמים (בראשית רבה פרשה מא) ביארו זאת כי עץ התמר עומד זקוף אולם הוא העץ המכוון ביותר לכיוון מעלה, ממוקד מטרה, כך ישראל

ד. ביטול במאה או מאתיים. יש כמה דברים ספציפיים שבהם יש דין שי צורך בפי מאה כגון תרומה או חלה, או בפי מאתיים כגון כלאים כדי לבטלם.

ה. אפילו באלף לא בטל. ישנם דברים שלא מועיל להם ביטול, למשל בריה - לדוגמה בעל חיים שלם, ולכן אם חרק שלם התערב במאכל, והוא לא נימוח והוא עדיין שלם, כל המאכל נאסר אף שבמאכל פי אלף מהחרק.

חשוב לציין שבגמרא מובא מקור גם לשיעור פי שישים וגם לשיעור פי מאה מפסוק, וההסבר לכך הוא שלא מדובר בהבחנה מקצועית לחוד, משום שחוש הטעם של כל אדם שונה, אולם חכמים הגדירו שטעם פחות מאחד משישים אף אם ישנו אדם שיכול לזהותו הוא לא נחשב טעם חשוב, אלא טעם קלוש [קיוהא בעלמא בלשון חכמים] ומשכך הדבר מותר. ולכן הפסוק מכוון אותנו מהו הטעם שאותו עלינו לחפש. אולם חכמים אמרו שכאשר פונים לשף מקצועי קלאסי אף שהוא אינו יהודי ושואלים אותו האם הוא מרגיש את הטעם על חלק של פחות משישים, התשובה אמורה להיות שלילית.

בהלכה נפסק שישישים דברים שונים שכל אחד מצריך את צורת הביטול היחודית שלו. צורת הבדיקה האם יש טעם צריכה להיות ע"י שף מקצועי לא יהודי, שמותר לו לטעום את המאכל בכל מקרה, בהלכה נחלקו מדוע צריך שף מקצועי, האם משום שאדם רגיל אינו נאמן לקבוע האם יש כאן טעם או לא, או משום ששף לא יאבד את המוניטין שלו ולא ישקר, אולם במקרה ומדובר בשף יהודי שמותר לו לטעום מהתערובת, לדוגמה תערובת של תרומה המותרת לכהן טהור, או אדם שנדר נדר שהוא לא יטעם ממאכל מסוים, ויש כאן תערובת מהמאכל, הוא יכול לתת לחברו היהודי שיטעם ויבדוק אם יש טעם.

למעשה האשכנזים נהגו להמנע מלסמוך על שף מקצועי בכל מקרה, וגם אצל הספרדים לא תמיד סומכים על שף מקצועי, ובפרט בבשר בחלב, כפי שנבאר בהמשך, וזה תלוי בפרטים רבים.

תבלין - דבר הנעשה לטעם

אולם ישנם שני דברים היוצאים מהכלל הנ"ל שכל איסור שהתערב בפי שישים היתר הדבר מותר:

א. תבלין. כל תבלין שהדרך לתת ממנו מעט מאד, ודרכו להשפיע על הטעם של כל המאכל, הוא אוסר גם ביותר מפי שישים, ולכן לדוגמה מאכל המכיל מעט פלפל שחור \ שום \ מלח או כל תבלין אחר האסורים באכילה מאיזה סיבה אף שהקמצוץ נפל לתוך המאכל הוא פחות משישים, האיסור אינו בטל, ויש לוודא האם התבלין עדיין נותן טעם או לא.

ב. דבר הנעשה לטעם. כלומר כאשר הוכנס לתוך המתכון לכתחילה דבר שאמור להשפיע על טעם המאכל, אף שהוא פחות משישים הוא אינו בטל.

בימינו נקודה זו מאד חשובה, אולם יש לחלק בין כמה נקודות. במוצר תעשייתי סטנדרטי יתכן ומצויים בו 200 חומרים שונים, אמנם רשימת הרכיבים יכולה להכיל רק 10-15 רכיבים, שזה גם הרבה לעומת פעם,

ליבם מכוון לשימים, ממוקדמים מטרה כלפי מעלה. וכותב הנצי"ב כי זה מעלתם של ישראל בלב הם יודעים את ערכם, את האמונה בהשם, וכי מלבד בורא עולם אין להם פחד מכל בריה, אולם דוקא משום כך הם אינם מתנשאים על הזולת, והם מכופפים את עצמם וממעטים את עצמם כנגד אומות העולם.

להבדיל מהקומה זקופה הפסולה הנותן את הבטחון לאדם רק כאשר הוא מתריס כנגד הזולת, דתן ואבירם הרגישו עוצמה וחוסן פנימי רק כשיצאו ניצבים בקומה זקופה בהתרסה כנגד הזולת, מאידך יש קומה זקופה שבלב האדם יודע את ערכו והוא ממוקד במטרתו בחייו, הוא לא זקוק להשפיל איש כדי להגיע להתרוממות, כדי לחיות את חייו ולמלא את תפקידו.

הכיפה אינה כפיפות קומה, הכיפה אינה משא כבד על הראש, ולא משפילה או מנמיכה את האדם, היא נועדה להזכיר לאדם ולהמחיש לו בכל רגע כי מטרתו בחיים הוא להרגיש כי מעליו יש את הבורא יתברך ולשם הוא צועד, להעניק לו את ההרגשה המרוממת מעל הראש.

וכך בסיום ליל הסדר התפללנו, קומם קהל עדת מי מנה, דוקא את עדת מי מנה, כל אחד בדרכו שלו ביחודיות שלו עובד את השם, אי אפשר למנות אותם, והאיחוד של כל האומה הוא בדבר אחד בלבד, השאיפה המשותפת לעשות את רצון הבורא, קומם אותנו גאל אותנו, בלי יראת שום בריה, חירות מיצר הרע, ממלאך המוות מכל שלטון והשקפה זרה, שנשוב לארצנו קוממיות.

אולם תחת הגדרת חומרי טעם וריח יכולים להסתתר עוד רשימה ארוכה מאד של חומרים. יתירה מזו, מרבית החומרים ברשימה אינם חומרים טבעיים, ובהרבה מקרים הם נוצרו ממספר חומרים שונים. וכאן נשאלת השאלה האם כאשר באחד המפעלים שיצר את אחד מן 200 המוצרים השתמש בבשר לא כשר כדי להפיק תמצית טעם מסוימת, האם המוצר יאסר. והתשובה היא כי לעיתים קרובות מאד כן, כיון שהמוצר הוכנס כדי לתת טעם, אולם יש מצבים שהרב הנותן כשרות למפעל יתיר להשתמש במוצר הבעייתי משום סוגיות שונות של זה וזה גורם, והטעם של המוצר המקורי כבר בטל לפני שהגיע למפעל הסופי, ולעיתים המטרה של שומן הבשר הלא הכשר אינה לתת טעם אלא לסייע בתהליך אחר של היצור.

הלכות אלו מורכבות ונוגעות לרב הנותן את הכשרות, אולם הם נוגעות לנו למעשה בשני נקודות חשובות, מכאן החשיבות לחפש כשרות על כל מוצר תעשייתי, משום שבימינו גם מוצרים שבעבר היו פשוטים בימינו מכילים רשימה ארוכה מאד של חומרים, ובלי בדיקה מעמיקה של רב מקצועי, מצוי מאד תקלות.

ושנית כאשר אנחנו באים לשאול את הרב, חשוב להדגיש לו היטב האם החלב בעוגה נפל בטעות, או שזה חלק מהמתכון, ובמקרה שידוע לך גם מה המטרה של החלב במתכון יש לציין זאת לרב בשאלה, האם הוא כדי לתת טעם - ליצור מרקם - לתת צבע - למנוע השפעה שלילית של חומר אחר במתכון - או שהוא בכלל משפיע על התפיחה - וכדומה.

נותן טעם לפגם

דבר שטעמו מורגש היטב בתערובת אולם הוא נותן טעם פגום ולא רצוי, אינו אוסר כשיש רוב של היתר. ולכן לדוגמא כאשר נופל חרק שלם לתוך מאכל ואי אפשר למצוא אותו, ויש להניח שהחרק עדיין שלם, כל המאכל נאסר, משום שאין אפשר לבטל בעל חי שלם, אף אם הוא רק חרק בודד בסיר ענק. אולם להיפך כאשר נופלים כמות גדולה מאד של חרקים לתוך מאכל רותח, וברור שהוציאו את כולם, או שהחרקים היו טחונים או מעוכים ולא היה שום חרק שלם, אף שלא היה במאכל פי שישים מכמות החרקים המאכל מותר, משום שטעם החרקים מאוס אינו אוסר את המאכל.

דוגמא נוספת שעליו נרחיב בהמשך הוא, כי התורה

מלמדת אותנו שכלי שבושל בו מאכל לא כשר, טעמו של המאכל נבלע בתוך הכלי, וכאשר מבשלים בכלי שוב, הטעם בכלי יוצא חזרה למאכל, והוא נאסר, מכל מקום חכמים הורו לנו שלאחר שהטעם בלוע בכלי במשך 24 שעות הטעם נפגם, וכאשר מבשלים שוב בכלי הטעם שיוצא מהכלי הוא טעם פגום, ואינו אוסר את המאכל שבושל בו.

אולם חכמים הוסיפו פרט אחד מאד משמעותי, כשאשר נכנס דבר חריף לתוך הבליעה היא משנה את הטעם לשבח, ולכן גם במקרה ועברו 24 שעות מהבישול האחרון, במקרה והבישול הבא הוא עם דבר חריף הטעם אסור.

גם במקרה זה במידה והאדם רוצה בטעם שיוצא, אינו נחשב טעם פגום, דוגמא מצויה, חברת ויסקי המזקקת את הויסקי בחביות שזוקק בהם יין שרי לא כשר, מתוך רצון ומטרה שהויסקי יספוג את טעם היין שרי הלא כשר, הויסקי נאסר בשתיה. [הדוגמא מובאת כמשל לחוד לחדד את ההלכה, אך במקרה נפוץ זה יש עוד צדדים הלכתיים שונים להתיר ולאסור, ולא נכנס לשאלה זו הלכה למעשה במסגרת מאמר זה].

בליעות

כאמור לעיל כל דבר אסור שבושל יחד עם מאכל אחר, נותן טעם במאכל האחר, יתירה מזו כאשר הוא בושל בכלי, הכלי מקבל טעם מהמאכל, והוא נבלע בתוך הכלי. ישנם הבדלים בין סוגי הכלים השונים. כלי חרס לדוגמא בולעים בכמות יותר מכלים אחרים, ומאידך אי אפשר להוציא ולנקות את הבליעה מהכלים. בעוד כלי מתכת ועץ אמנם בולעים, אולם כאשר מגעילים אותם הם פולטים את הבליעה, ולאחר ההגעלה הכלי כשר. לדעת עדות המזרח למשל כלי זכוכית אינם בולעים כלל, ולמנהגם בכלי זכוכית ניתן להשתמש לחלבי ובשרי, ואף להשתמש בכלי זכוכית שהיה בשימוש של מאכל אסור. בעוד שמנהג האשכנזים להחשיב כלי זכוכית ככלי חרס, ולהחמיר בו יותר משאר הכלים.

אינו בן יומו

לאור הדברים הנ"ל כאשר יש כלי שלא השתמשו בו במשך 24 שעות, הוא כבר אינו יכול לאסור את המאכל, שהרי למרות שהוא בלוע עם טעם אסור, או טעם חלבי או בשרי, הטעם הנמצא בתוכו פגום, ומשכך אינו אוסר.

אמנם חכמים אסרו לבשל בכלי שיש בו טעם פגום של איסור, או לבשל בשר בכלי שיש בו טעם חלבי פגום, ולהיפך, משום שמצויות בכך תקלות רבות, ואם נתיר יבואו לבשל גם בכלי שטרם עברו 24 שעות מהבישול. כמו כן במקרה ובושל בהם דבר חריף המאכל נאסר מעיקר הדין גם אם עברו יותר מ-24 שעות. במאמרים הבאים נרחיב בנקודה זו יותר.

דבר חריף

כאמור דבר חריף שונה במהותו מדינים אלו, משום שהוא כולל תכונה שהוא משביח טעמים פגומים, כמו כן בעוד שטעם אינו עובר לדבר אחר בלי פעולה של חום, או כבישה במים במשך 24 שעות, כאשר יש דבר חריף הוא מעביר או מוציא טעם גם כשאר הוא נחתך בדבר חד, או כאשר משרים אותו לשיעור זמן קצר יחד עם מאכלים אחרים בלשון חכמים מליח כרותח. דבר חריף מוגדר בהלכה בצל חי, סוגי צנון שונים, שום, פלפל חריף, חריין [בעברית מודרנית קרויה בטעות חזרת], דג מלוח, לימון חמוץ. אולם למשל בצל ושום לאחר שמטגנים אותו או מבשלים אותם והם מאבדים את חריפותם אינם מוגדרים יותר כדבר חריף.

חתיכה עצמה נעשית נבילה

נקודה נוספת שלא נרחיב בה, אך חובה להכיר אותה באופן עקרוני הוא שלעיתים אנחנו נצטרך שיהיה פי 3600 של היתר כדי להתיר את המאכל. והוא משום שאם התערובת נאסרת ישנם מצבים שגם אם אנחנו נוסף לתערובת עוד היתר נצטרך שיהיה פי 60 מהתערובת האסורה, ולא מהאיסור עצמו. דין זה מובן יותר טוב בשר בחלב, אולם קיים בכל האיסורים.

ונבאר מעט את הדברים מלמעלה רק לקבל מושג כללי, כאשר נפל מ"ל בודד של חלב, לתוך חתיכה קטנה של 50 מ"ל בשר, יש לפני תערובת של בשר בחלב, והתערובת נאסרת, שהרי יש רק פי 50 בשר מחלב, ומשכך טעם החלב מורגש בבשר. אולם נשאלת השאלה במקרה ואח"כ חתיכת הבשר הקטנה נפלה לתוך סיר עם עוד 50 חתיכות זהות של בשר, והתבשלו יחד, בסך הכל יש לפני כעת כמות מכובדת של 2500 מ"ל בשר, ואילו טעם החלב שבו הוא רק מ"ל בודד, ובמשכך הוא בטל. או שמא יש לומר כי התורה אסרה את כל החתיכה המקורית באיסור חדש של בשר וחלב, ומשכך כעת

אותה חתיכה אסורה נותנת טעם לכל התבשיל, ויש לי רק פי 50 כנגד האיסור, ומשכך כל התבשיל הגדול נאסר.

בלשון חכמים הדבר מכונה חתיכה עצמה [של התערובת] נעשית נבילה - כלומר ישנם מצבים מסוימים שבהם מתייחסים לכל החתיכה של התערובת כאיסור, ומשכך כעת צריך פי 60 מכל התערובת ולא רק מהאיסור המקורי שנבלע.

הדוגמה המעשית המצויה ביותר לדין זה, הוא שחשוב לציין לרב האם תחבו את הכפית הפשרית לתערובת החלבית הרותחת פעם אחת או שני פעמים, או כמה בשר היה בסיר בשעה שנפל לתוכו החלב, וכמה בשר נוסף אח"כ לסיר, ולא להסתפק רק לציין לרב כמה חלב נפל וכמה בשר יש כעת בסיר.

בנוסף כמובן שבמקרים אלו לא ניתן להסתמך על שף מקצועי, משום שהוא מסוגל רק לאבחן האם מורגש טעם מ"ל החלב הבודד, אולם הוא אינו יכול לאבחן האם מורגש טעם הבשר האסור בתוך הבשר המותר.

כיצד יתכן והמאכל מותר לכתחילה והכלי נאסר?

אחד השאלות שבו אנשים רבים תמהים על הוראת הרב הוא כיצד יתכן כי הרב מורה שניתן לכתחילה לאכול את המאכל בושל ללא חשש, אולם הכלי אסור, ולעיתים אף אין דרך להכשירו, והדבר נתפס בעיני השואל כהוראה תמוהה?

אולם התשובה לכך היא פשוטה, משום שישנו הבדל גדול בין לכתחילה ובדיעבד, ולכן בצורה הנפוצה שבה אדם בישראל עם כלי חלבי שעבר עליו כבר 24 שעות בשר, לכתחילה קיים איסור גמור מדרבנן לבשל בכלי שבושל בו חלבי בשרי, אף שעברו 24 שעות, וכן להיפך לבשל בכלי שבושל בו בשרי חלבי, אף שעברו 24 שעות. אולם בדיעבד המאכל אינו נאסר. ומשכך אסור לבשל בכלי זה לא חלבי ולא בשרי, שהרי בכל מקרה הוא מבשל לכתחילה את המין שהשני בכלי שבושל בו כבר המין הראשון, ודבר זה אסור, אולם המאכל שבושל בכלי בדיעבד מותר.

הבדל נוסף הוא משום שיש איסור לבטל איסור לכתחילה, במקרים רבים שימוש חוזר בכלי בלי הכשרתו יחשב כביטול איסור לכתחילה, אולם בדיעבד לאחר השימוש האיסור במאכל התבטל כבר, ואינו אסור.

כרטיס כפול למירון - מותר?

שאלה:

כידוע שבשנה זו מוכרים כרטיסים לנסיעה למירון וזמן השהות מוגבלת ל-4 שעות. אני מעוניין להיות במירון יותר מ-4 שעות האם מותר לי לרכוש שני כרטיסים ובכך להרוויח זמן כפול במירון. אך מצד שני הכרטיסים מוגבלים וברכישת שני כרטיסים לעצמי אני מפסיד אנשים אחרים שלא יכולים לעלות למירון - האם מותר ומדוע?

תשובה:

שלום וברכה,

מאחר וכמות הכרטיסים מוגבלת, אסור לרכוש כרטיס כפול ובכך להפסיד לאחרים שלא יוכלו להגיע למירון. בהצלחה.

מקורות:

בגמרא סנהדרין (לב, ב) תניא "צדק צדק תרדוף" - אחד לדין ואחד לפשרה. כיצד שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה בזה, אם עוברות שתיהן - שתיהן טובעות, בזה אחר זה - שתיהן עוברות. וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון ופגעו זה בזה, אם עלו שניהן - שניהן נופלין, בזה אחר זה - שניהן עולין. הא כיצד טעונה ושאינה טעונה - תידחה שאינה טעונה מפני טעונה. קרובה ושאינה קרובה - תידחה קרובה מפני שאינה קרובה. היו שתיהן קרובות, שתיהן רחוקות - הטל פשרה ביניהן, ומעלות שכר זו לזו.

וכתב המאירי "יש דברים שאין מדת הדין שולטת בהם ואתה צריך לחזר בהם אחר מה שראוי יותר ולהכריע את האחד למה שאין מדת הדין מחייבתו, דרך פשרה ומדה מעולה. והוא שאמרו כתוב אחד אומר בצדק תשפוט עמיתך וכתוב אחד אומר צדק צדק תרדף - כאן לדין כאן לפשרה"

מכאן מוכיחים הפוסקים שיש לנהוג לפי היושר והראוי, וברור שאם אחד קונה כפול ואחר נמנע מלרכוש כרטיס אינו הגון וישר.

וראיה נוספת מצאנו בתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה (שו"ע ח"מ סימן קה), משום שהממון של החייב צריך להתחלק בשווה בין כל בעלי החובות, ואסור לאחד לקדום ולחטוף עבור חברו. ומכאן יש ללמוד שכל דבר שכולם שווים בו צריך להתחלק בשווה בין כולם, ואסור לאחד לקחת כפול לעצמו ולמנוע את הזכות מחברו.

קריאת שם לגר

שאלה:

שלום כבוד הרבנים היקרים

מתי נותנים את השם החדש לגר? במעמד ברית המילה כפי שכתב הרב יוסף פלאג'י (שו"ת, לב חיים, ח"ג סימן כ"ח דף מ"ח). או לאחר הטבילה כמו שמובא באגרות משה, יורה דעה, קכ"ז.

תודה רבה ושבוע טוב

שלום רב,

נותנים שם לגר בעת הגיור, וכפי שמובא במכילתא בפרשת יתרו שקראו לו תרו והוסיפו לו י' לאחר שהתגייר. ולכן כאשר אדם קודם כל מל ועדיין לא טבל הרי שהוא עדיין גוי, ורק אחרי הטבילה הוא יהודי ולכן לכאן אז צריכים לקרוא לו שם. אבל שמעתי שיש כאלה שקוראים שם גם בעת המילה ואח"כ גם בעת הטבילה.

מנהג ישראל בכל אתר ואתר, לקרות שם לקטן ישראל בזמן עריכת הברית, ועל פי זה נהגו גם במילת גר לקרוא לו בשם חדש בשעת הברית ואף שעדיין לא בא לכלל ישראל לגמרי עד שיטבול, ראה בכללי מילה לרבינו גרשום הגוזר, והובא בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' ריט אות ג), וכן משמעות לשון הזוהר הק' (פ' שלח, דף קסה ע"א). בטעם הדבר נראה לומר, על פי מה שכתב בחי' הרשב"א (יבמות ע"א) דעל ידי המילה כבר נכנס ליהדות במקצת, ושוב אינו נכרי לגמרי.

ועל עצם קריאת שם לגר בעת הגיור מקורו הוא כאמור במכילתא דרבי ישמעאל (פרשת יתרו) איתא, דמתחילה היה יתרו מכונה יתרו, וכמו שנאמר (שמות ד יח): "וילך משה וישב אל יתרו חותנו וכו'", ואחר שנתגייר הוסיפו לו אות אחת על שמו (עיקר הטעם שהיו מכנים אותו "יתרו" עיין מש"כ מהר"ל בגור אריה במדבר פרק כא).

כמו כן מצינו בזוהר חדש לגבי רות המואביה, שמתחילה היה שמה גילית, ואחר שנתגיירה שינתה שמה לרות. אמנם ראה ס' בן יהוידע (ברכות ז ע"ב) שכתב בביאור מה שאמרו שם בגמרא "למה נקרא שמה רות, על שם דוד שריווהו לקב"ה בשירות ותשבחות", דכוונת הגמרא בקושית, מדוע לא נשתנה שמה כדרך כל הגרים שמשנים שמם בשעת הגרות, ועל זה אמרו שנקראת כבר בגיותה בשם קודש, על שם העתיד, שיצא ממנה דוד שריווהו לקב"ה בשירות ותשבחות. ועוד כתב בביאור הדברים שם, דכל גר משנה שמו בעת הגרות, משום שיש בשמו הראשון מזכרת עוון על כך שנשתנה מלבוא ולהתגייר עד אותה שעה, אבל לגבי רות דעד שלא בא הנדון בפני בעוז ונקבעה הלכה דעמוני ולא עמונית וכו', לא יכולה היתה לבוא בקהל ישראל, שהרי אם היתה באה לא היו מקבלים אותה, וממילא אין בשהייתה מזכרת עוון [אמנם יש לעיין בדבריו אלו, שכן לפי פשוטו, עמוני יכול להתגייר אלא שאינו רשאי לישא בת ישראל, וא"כ עדיין מזכרת עוון הוא לו שלא חפץ להדבק בקהל ישראל אף שלא יוכל לישא מבנותיהם. ושמא במקום דוחק כזה לילך עירי וכו' לא נדרש ממנו לבוא ולהתגייר].

מנהג זה יש לו שורש ועיקר בדברי הירושלמי במסכת ביכורים (פ"א ה"ד), לענין מה שאמר הכתוב (בראשית יז ה): "ולא יקרא עוד את שמך אברם, והיה שמך אברהם, כי אב המון גויים נתתיך", שם נתבאר שלא בכדי נשתנה שמו של אברהם, אלא דכיון שכרת ברית עם הקב"ה נעשה חלקו ונחלתו, ומשום כך שינה את שמו כדרך שנהגו בגר שנתגייר.

כמו כן כתב הרמב"ן בפירושו לתורה (במדבר י כט), על הפסוק "ויאמר משה לחובב בן רעואל המדיני חותן משה וכו'", שהשם "חובב" הוא שם חדש ליתרו, שניתן לו כששב לתורת ישראל, "כדרך כל המתגייר לשנות שמו לשם קודש". ע"כ. וראה עוד בס' זכר דוד (לר"ד זכות, מאמר ראשון פרק צא) מקורות רבים לענין זה, ומה שהרחיב בענין שינוי השם לגר כחלק מקבלתו נשמת ישראל חדשה, והוסיף ששמות הגרים הם בנבואה ולפי שורש נשמתם, ולכך אין לישראל לקרות בנו בשם יתרו וכדומה שהם שמות הגרים ואינם מתאימים לנשמות ישראל. וראה עוד מה שהביא בזה מס' גבול בנימין (פ' ויצא) ועוד מגדולי האחרונים.

ציצית בזמן השינה בלילה

שלום,

כידוע מצוות ציצית ביום ופטור בלילה, אך האם יש מעלה או שכר למצווה של הנחת ציצית בשינה ? ניסיתי לישון כמה פעמים עם ציצית, וזה גרם לי חוסר נינוחות בשינה (אני נוטה לפעמים לחלום חלומות לא נעימים כאשר אני ישן עם ציצית).

תודה

שלום וברכה

ראשית, הראשונים [הרמב"ם והרא"ש] נחלקו, האם מה שלילה אינו זמן ציצית הכוונה היא כפשוטה, שבלילה אין קיום למצוה זו, או שהכוונה היא לבגד של לילה, ולפי זה אם אדם לובש בגד שרגילים ללבושו ביום, והוא לובשו בלילה, יהיה חייב בציצית, לשיטה זו אכן יש קיום למצוה זו גם בלילה.

כמו כן, לדעת האר"י הקדוש, השינה בציצית מסוגלת לשמירה מן המזיקים. לכן יש רבים שמקפידים כן לישון עם ציצית. מה שהכי חשוב לדעת, זה שמי שאין לו טלית גדול בבוקר לברך עליה [למשל ילד או בן אשכנז שעוד לא נשוי שנהגו שאינו מתעטף בטלית], אם הוא ישן בציצית הוא בספק ברכות ולא יוכל לברך על אותה ציצית בבוקר, ולכן עליו להחליף לבגד אחר. עכ"פ אם זה מפריע לך אין כל חיוב לישון עם ציצית, תישן איך שנוח לך.

איסוף פירות שהתפזרו בשבת – מעמר

שאלה: אם התפזרו תפוזים בתוך הבית ואדם רוצה להחזירם לקערה, וכן אדם שרוצה להחזיר צעצועים לקופסא, האם מותר לאספם בשבת?

בפירות בתוך הבית לכאורה אין בעיה וראה במקורות, בשאר דברים כמו משחקים ודאי שאין בעיה [רק יש להזהר מבורר במיון משחקים]. בחצר יש איסור מעמר בפירות.

מבואר בגמ' (שבת קמ"ג ע"ב): "תנו רבנן, נתפזרו לו פירות בחצר, מלקט על יד על יד ואוכל, אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול". ופסק הרמב"ם (הל' שבת פכ"א הי"א): "המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר. לפיכך מי שנתפזרו לו פירות בחצרו, מלקט על יד על יד ואוכל, אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה כדרך שהוא עושה בחול, שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול, שמא יכבשם בידו בתוך הקופה ויבא לידי עימור". והיינו כשיטתו, שכשעושה גוף אחד, אסור אפילו שלא במקום גידולו.

אבל התוס' (שם) פירשו: "מלקט על יד על יד ואוכל, נראה דלא גרסינן ואוכל, מדקתני סיפא אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה, משמע הנך דווקא אסירי משום עובדא דחול, אבל לתוך כפו שרי". הרי שפירשו שאסור משום עובדא דחול, ולא משום מעמר. וכך פסק במשנה ברורה סי' של"ה ס"ק י"ז "דזה הוי כעובדא דחול, כשמקבצן ונותנן לתוך הסל, משא"כ כשנפלו במקום אחד".

ראה בספר שביתת השבת (מעמר בא"ר ס"ק ח') שכתב: "להרמב"ם איירי בפירות שדרכן לכובשם ולדבקם יחד, וכמו תמרים ותאנים וצמוקים, אבל פירות שאין דרכן לכובשם, וכל שכן פירות שאין נדבקים, אין איסור ללקטם להרמב"ם. ואפילו הנדבקים ואין דרכן בכך, לא מצינו בזה חיוב מעמר... אבל שאר פוסקים לא פירשו כן הא דנתפזרו פירות, ולדבריהם בכל מיני פירות שנתפזרו אסור".

ומכל מקום נראה פשוט, שאפילו לדברי שאר הפוסקים, אסור רק בפירות, משום דחשיב עובדא דחול ללקט פירות, כיון שדרך ללוקטם בשדה, אבל שאר דברים מותר ללקט אם נתפזרו.

גם מסתבר לכאורה מטעם זה, שאפילו פירות לא נאסר ללקט אלא בחצר, ולא בבית. אמנם ראה באליה רבה (שם ס"ק ה') שכתב: "ובשמחת תורה שנוהגין לפזר פירות, והבנים מלקטים ונותנים לסלים ולקופות, דכיון שמשום שמחה עושין, לא הקפידו". ולכאורה מדובר בבית הכנסת ולא בחצר, ואעפ"כ חשש לאסור, אם אינו משום שמחה.